

Előfizetési ár:

Egész évre ..... 4 frt.

Félévre ..... 2 frt.

Hirdetések soronként 10 kr.

Mindenemű közlemények a szerkesztőhöz intézendők.

20-dik sz.

Megjelen minden hó 1-én és 15-ikén.

Megrendelhető minden pósta-hivatalnál és a szerkesztőségénél R.-Palotán vagy Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny.

Felelős szerkesztő és tulajdonos: **Nádaskay Béla**, tr; társszerkesztő: **Varga Ferencz**, tnr.

Tartalom: Még valamit a hússzemlérlől. Dr. Nádaskay. — Néhány szó minmagunkról. Dr. Nádaskay. — Kisebb közlemények. — Különfélék. — Kérdések, feleletek. — Szerkesztői közlemény.

Még valamit a hússzemlérlől.

(Lásd a 7. 8. 10. 12. és 14. számokat.)

A hússzemlérlől szóló legutóbbi tárgyalásunk alkalomával (1. 14. sz.) oly bajokról szóltunk, melyek az illető állat hújának élvezetét még bizonyos határon belül megengedik; de utaltunk már oly bajokra is melyek az állat húját fogyasztásra egészen alkalmatlanná teszik; azaz ha valamely állat oly betegségben szenved azt hújának használata végett leölni, — vagy pedig ha a hullában oly lefolyt betegségnek tünetei találhatók, az abból vett húst kimérni egyáltalán nem szabad.

Első pillanatra ugyan szinte fölöslegesnek látszik az ide tartozó betegségeket mind egyenkint leírni; miután azok folytán a hullában oly kóros változásokra akadunk melyek ama húsnak használatát már az eddig mondottak alapján is megtiltják; járvány idején pedig rendezett orvosrendészeti viszonyok mellett különben is minden kellő intézkedések megtételnek a betegség elnyomására, de a húsz élvezetére vonatkozólag is. Mindazáltal, miután eme tárgyalásokban nemcsak a szaktársakra, hanem esetleg nem szakegyénekre is tekintettel lenni ohajtók, czélszerűnek gondolom, ha röviden úgy az egyes betegségeket valamint a hullában található kóros változásokat is ösmertetem.

A *szarvasmarhánál* előforduló betegségek közül első helyen a *marhavész* említjük. Ezen a szarvasmarhának sajátos, ragály által terjedő s egyéb kérődzőkre is átszármaazható, lázas betegség, mely tudva levőleg hozzánk mindenkor csak behurczoltatás útján jut, — következők által van jellegeve:

A marhavésznek eredeti alakja lázzal fellépő bőrküteg. Legtöbb esetben lassan lép fel s az első észrevehető az állatok magaviseletének megváltozása, a mennyiben azok szomorúak, bágyadtak, a legelőn tartózkodók a csordától visszamaradnak; némelyek azonban nyugtalanok, bögnék, döfnek, fogaikat csikorgatják stb. A fejős állatok teje apad

s vizenyössé lesz, a külivarszervek néha duzzadnak s pirosabbak, foltosak lesznek; egy idejüleg a szájnýchártyán is szoktak hasonló piros foltok megjelenni, melyeken később felmaródások támadnak.

Később az orr- és szájnýchártyája egész kiterjedésében vörösebb lesz; az orrtükör száraz és melegebb; lélegzés gyorsabb s a kilévelt levegő melegebb; időnkint rövid száraz köhögés hallható; érverés 60—70 egy perczben; az azelőtt mégcsak változó étvágy csökkent, a kérődzés megszűnt, gyakori bőfögés, feltünő szomj vehető észre; a bélsár szárazabb keményebb s ritkábban ürítettetik, a hügy sötétebb színű s kevesebb, a tej nagyon apad. Nemsokára a szőr felborzad s fénytelen lesz, a test hőmérséke folytonosan változó; a szemek fénylők szikrázók; a beteg kinyújtott nyakkal, leeresztett fejjel áll; gyakran hasa felé tekintget, hátát felgörcsíti; a hasürben fellépett fájdalmak miatt gyakran lefekszik, s összehúzódva fejét hasa felé fordítja.

Lassanként a hőmérsék egész 40°-ra emelkedik, az érverés pedig 80-ra szaporodik. Az újra beálló börműködés közt, mely kivált ha az állat levan takarva, izzadásig fokozódik, — a szőr meglágyul, s a bőrön itt-ott a nyakon, lapoczka mögött és előtt, a gerincz hosszában, a czombokon kivált belül, apró emelkedéseket lehet észrevenni; a nyákhártyák munkássága is gyarapszik, s a szemek könnyeznek, az orrtükör apró cseppekkel borított; az orr- és nyákhártyája előbb hig, később sűrű nyákot választ el; a szájbán és kivált a nyelven piros csikok és foltok látszanak. A köhögés lágyabb s ritkább; a bélsár sűrű nyákkal hártaképen bevont, a hügy bővebb, sűrűbb, majd agyag színű, zavaros. A láz egyenlő foka mellett az úter lágyabb, a szivverés érezhetőbb, a légzés folyton szapora s erőltetett; az üres száj mozgatása folytán a nyál habzón folyik le a szájszögletekből. A bőrnek leirt emelkedettebb helyein a szőr összecsomósodik s felmered; néha az izzadmány vastag, kerges varakká szárad; a nyákhártyák elválasztása folyton

szaporodik; a szemek beragadnak; a szájból s orrból sűrű, nyúlós nyák bőven folyik; belül kisebb nagyobb mennyiségű hólyagcsa és fekély látható. A bél ürülék higabb lesz, tehát hasmenés áll be, a gyakrabbi ürítések mellett erőltetés vehető észre; az állatok folyton gyengülnek, sokat fekszenek és fájdalmukban nyögnek. A kiválasztások apadnak, a szemek tisztúlnak, a hasmenés szűnik, a köhögés javul, lágyabb lesz, a láz elmarad s az étvágy és kérődzés visszatér. A bőrön megindul a lehámlás, miközben néha a pörkők szőröstül leválnak, a szőr kisebb-nagyobb mennyiségben kihull s a fark bojtja nagyobb részt vagy egészen elvész.

A leirt tünetek a súlyosabb eseteknél fordulnak elő, melyek ha a bőrküteg kifejlődése valamely oknál fogva, meg akad, a kórnak különben rendszeren enyhébb kimenetét veszélyeztetik,

A marhavésznek küteg nélküli alakjánál a kórtünetek sokkal nagyobb hevességgel lépnek fel; ezen kórformánál már kezdetén az ingerültség nagy fokú, úgy hogy az állatok egészen megvadúlnak. A többi kórtünet is igen heves; a has felpuffadt, kemény és fájdalmas, a hát felgömbült. A száj nyákhártyája igen forró, vörös, itt-ott mindegy vérrrel petyegetett, a kilégzett levegő melegebb, érlökés 70-80 egy perczben, hőmérsék 40°-C-ra emelkedett. A beteg bágyadsága, erőtlensége tompultsága, mindegyre fokozódik; az állatok szüntelen fekszenek; néha a gerincz hosszában nagy érzékenységet árúlnak el. Az eddig keményebb volt belürülék puha, pépes, végre vizenyős lesz; később zavaros, pelyhes, czafatos, igen büzös, s nem ritkán véres; az ürítés igen fájdalmas és nagy erőltetéssel jár, úgy hogy a végbél is kitolódván a kifordult nyákhártya véres színe látható.

A szemekből, az orrból és szájból hig, majd sűrű, nyúlós nyák foly ki, az orrtükröt cseppek fedik; a köhögés szaporább, és lágyabb. A hüvely bejáratból bőséges nyák foly; a hügy zavaros sűrűbb és nyúlós.

Ily tünetek közt az állatok egészen elerőtlenednek, lesóványodunk; bőrük száraz, pergament szerűen kemény, alatta néha, kivált a háton, légdagok is képződnek. — Most már a szemek beesettek, a köthártya halavány, a nyúlós könyvek bőven választatnak el s a belső szemszögletben sárgás zöldes nyúlós nyák halmozódik össze. Az orr nyákhártyája szintén halavány s vércsikolt, foltos és duzzadt lesz, az orrnyílásokból sárgás vagy véres, majd rutszinü, büzös bő nyák foly ki, mely az orrtükröt bepiszkítja. A szájnnyákhártya oly helyein, hol a lobos időszakban vérfoltok voltak láthatók, így az ajkakon, az inyhuson, csomócskák emelkednek, melyek később kásás tőrös váladékkal fedvék, ezek eltávolodása után mint kimaródások, horzsolások maradnak vissza. A szájból szintén nyúlós véres nyák foly ki, mi később véres habbá válik. Majd beáll a végbél hüdése s a nyílt végbélen át a levegő ki- és be jár. A női külivarszerv felduzzadt nyákhártyáján is láthatók a kimaródások s felédzések, s belőle is nyúlós, tejfelszerű s tőrönemű váladék ürül ki. A vemhes tehének mindig elvetélnék. — Ily súlyos szenvedés után az állatok a 4. és 7-ik nap között el-

hullanak. Kedvezőbb esetekben a kórtünetek vissza fejlődnek s lassanként az egészség helyre áll.

A marhavész enyhébb kóralakjainál a bonczi változások olyanok, hogy egyedül azokból csak egy általános hurutos szenvedésre lehet következtetni nem pedig valamely különemű betegségre; csak ha a helyen vagy a környékben több marhavész eset fordult már elő, tekinthető a levágott marha vészgyanúsna.

A súlyosabb kórforma után a bonczolás alkalmával következő fontosabb változásokat lehet találni:

A száj- és garat nyákhártyája vérbő, néha vérömlenyekkel borított; az ajkakon, inyen, a nyelv hegye alatt s tövében sajátos, lemez szerű rárakodások vagy pedig felmaródások találhatóak. — Az orrú nyákhártyája főleg az orrsővényen s orrkagylókon piszkos vörös, duzzadt, helyenkint apró vérömlenyekkel borított; néha horzsolásokat is mutat. A gége és légcső nyákhártyája kezdetben a heveny hurut tüneteit később hártyszerű izzadmányt mutat; vagy pedig ama lencsenyi rárakodások észlelhetők.

A juhok- és kecskék is megkaphatják a marhavészt szarvasmarhától jövő ragályzás útján; a náluk észlelhető kórtünetek következők: nagy bágyadság, semmi étvágy; a kérődzés szünetel; a légzés és érlökés szapora; a száj- és orrnyákhártya vörösebb; a szemből s az orrból igen bő váladék foly ki; az inyen piros foltok vannak, melyek barna sárgás rárakodással vannak fedve. Fájdalmas köhögés; előbb lágy, majd higan folyó néha véres ürülék van jelen. Az elhullott állatoknál hasonló kóros változásokat lehet találni, mint a szarvasmarha-vésznel; a felrakodások azonban nem oly kiterjedtek s gyérebbek; a tüdőben azonban gyakran lehet változásokat találni. A tüdő ugyanis különböző nagyságu, élesen határolt helyeken sötét vagy fekete-vörös, nem rugékony hanem merev, bemetszéskor nem reccseg; a metszlap szövete egyenletesen sötétpiros s nagy mennyiségű zavaros, véres folyadékot ömleszt.

A kóros elváltozások csak a kórnak későbbi fejlődésénél vesznek fel jellegzőbb alakot. Az oltó gyomor nyákhártyája sötét vörös, számos vérömlenynyel borított; számos 2—6 mm. átmérőjű, 1 — 2 mm. vastag, lapos vagy kissé domború, sárga-barna vagy vöröses tőrönemű lágy lemezek rárakodmányok találhatóak, melyek alatt a nyákhártya felmárt (excoriált) kissé bemélyedt, kissé világosabb vörös, s helyenkint véresen pettyezett.

Hasonlót találhatni a vékonybélben is kivált a nyom-bélben, a csipbélben; legnagyobb kiterjedésben a Peyer-féle mirigy-szigetecskéken fordulnak elő mint vastag sárgásbarna vagy véres pörkszerű tömegek, melyek alapjukkal lazább vagy szorosabb összefüggésben vannak. Néha ezen mirigyszigetek környéke festenylarakodás folytán palaszürke vagy feketés; maguk a mirigy szigetek lágy, tejfőlszerű szürkés-verezes anyaggal vannak bevonva melynek eltávolítása után azok szitaszerűen átlukgatva, rekeszeseknek látszanak; ezen lyukakból fehérsárga, tőrönemű, dugaszokat könnyen lehet kinyomni. Némely heves esetekben a nyákhártya több lábnyi kiterjedésben vastag, szürke

vagy piszkos vörös hártyszerű anyaggal van bevonva; mely néha a vakbélbe is átterjed. — A vékony bélben piszkos barna vagy szürke, néha véres vagy zöldes, — a vastag bélben pépszerű vagy higan folyó, többször véresen csikolt igen büzös folyadék található.

A három előgyomor nem mutat semmi különösen jellemzőt; a szájrétű tartalmából szintén nem lehet a marhavész jelenlétét megállapítani.

A máj gyakrabban petyhüdt, vérszegény, elzsírosodott; metszlapján sok epe ömlik elő; az epehólyag rendszeren igen kitágult, nyákhártyája duzzadt, vérbő, s nem ritkán túrószerű lerakódásokat mutat. — A lép rendszeren változatlan.

A marhát vagy a hust vizsgálónak kötelessége, a mint egy marhán, juhon vagy kecskén a vést felismerte, vagy ha csak vészre gyanusoknak tartja is azokat, — a fölöttes hatósságnál jelentést tenni, s az illető helyiséget lezárni s felügyelet alá helyezni, míg a hatásigilag kiküldött vészbizottság megérkezik és további rendelkezéseket tesz. A marhavészben elhullott vagy mint beteg lebunkózott állatot, melyről semmiféle testrészeket sem szabad eltávolítani, elegendő mélyen elkell ásatni vagy egyéb módon megsemmisíteni; hasonló módon kell eljárni a gyanús állatokkal is.

Az istállónak, vágóhelynek, az eszközöknek fertőtlenítése a vészbizottság által elrendelt módon teljesítendő.

A *himlő* (Pocken, Blattérn) mint tudjuk, gyorsan lefolyó ragályos betegség, melyet láz kíséretében fellépő kütteg jellegez, a mely kütteg elejente mint csomó jelenvén meg majd hólyagsává s túsözvé fejlődik s vart képez. — Valamennyi háziállatnál felléphet.

Lónál a hátsó és a mellső végtagokon, az ajkakon, a szájszögleten, az orron, sőt annak nyákhártyáin s a szem köthártyáján is felléphet. — Tehénél csak a tőgyeken és a csecsbimbókon fordul elő; hasonlóképen kecskéknél.

Himlős szarvasmarha vagy kecske alig fog a vágóhidra kerülni; de elig gyakran juh s ritkábban disznó.

Juhoknál következőkép fordul elő a himlő: többékevésbé heves láz lép fel, a szemek erősen könyeznek, az orr szintén folyik; második vagy 3-ik napon bolhacsipésekhez hasonló vörös foltak jelennek meg a kopasz vagy kevésbé gyapjas helyeken, u. m. a fejen, a szemek és a száj körül a czombok belső területén, a szügyön, a has alatt, s a fark alsó területén. Ezen foltok nagyobbodva bibircsekké válván, 4—5-ik napon hegyükön elhalványodnak folyadékkal megtelnek s hólyagsát képeznek; a hólyagsa körülletén pedig vörös keményed gyűrű — udvar — mutatkozik. Azon helyek, hol a hólyagsák sűrűn állanak, a bőrdagadt. A 5-ik napon a hólyagsák, gyakran behorpadva középütt, nyúlós nyirk-folyadékot tartalmaznak, (s ilyenkor a himlő érett,) mely nemsokára megzavarodik s genyedésbe megy át, s lapos vagy csucsos túsöt képez, az udvarok, melyek egymáshoz közelebb vannak, összefolynak; a genyedés 3 napig tart s aztán beáll a leszáradás, midőn a geny besűrűdve, beszárad s barna pörköt képez, mely 5—6

nap múlva leválván pirosas heghelyet hagy maga után. Az egész betegség három hét alatt foly le. Ha nagy fokban lép fel valamely állaton, akkor az egyes himlők összefolynak s a bőralatti kötszövetben abscessust képeznek, mely néha egész mélyen hatol s egész bőrdarabokat, fület, ajkat, szemet, sőt izületet is elroncsol; az így megtámadott állatok aztán genymérgezés folytán elhullanak. — Még sulyosabb s öldöklőbb az u. n. rosznemű, vérszési, üszögös vagy döghimlő.

Dr. Nádaskay.

Néhány szó minmagunkról.

A t. kartársaktól hozzám érkezett már nem egy levélben volt alkalmam felszólító kérdést olvasni egy oldalról egy állatorvosi egyesület alakításra vonatkozólag, más olgy állatorvosi congressus tartását illetőleg. A hozzám intézett kérdésekre felelni óhajtván, azon reménnyel bátorodom e sorokban különben igénytelen nézeteimet közölni, — hogy ez talán ránk és ügyünkre óhajtatott visszahatást gyakorolva, megfogja indítani az érdeklődők részéről az eszmecserét s ily módon tisztább látkör fog feltárulni előttünk, megítélendők egy egyesület alakításának lehetőségét s továbbá egy szakcongressus tarthatatásának feltételeit.

Egy egyesület alakításának *lehetőségét* mondom, nem pedig szükségességét vagy hasznát. Hogy ily szakegyesület, illetőleg egyesületek mily hasznosak, azt a mindennapi tapasztalás eliggé bizonyítja; ime mindazon testületek, melyek addig, míg tagjaik egymástól mintegy idegenen munkálkodtak, — az őket megillető tért, a helyet a társadalomban nem voltak képesek elfoglalni: felismerve a társulás által adott szellemi, de anyagi erőt is, mondhatnám hatalmat, egyesletté alakulva rövid időn teljesen meghódíták azon helyet a társadalomban mely őket megilleté s talán nem fejezem ki magamat helytelenül, ha azt állítom, hogy *a társadalmat hódíták meg maguknak*.

A testületeknek ezen mintegy üntudatra ébredése szüleményezte azt, hogy csakhamar minden ugy tudományos, mint iparos testületek, ugy a szellemi tőkével mint a pénztőkével foglalkozó egyedek társultak, egyesületeket alakítottak, melyek által most már érdekeiket hathatósan védhetik s előmozdithatják; mely módon a gyengébb tagoknak csekélyebb működésük is felfogatik s értékittetik a cél javára, míg az olyanok azelőtt erőtlenül elvesztek.

Ne nézzünk messze távolba, ne vessük szemeinket a külföldre, mely ez irányban is ugy, mint sok másban például szolgálhat; hanem tekintsünk körül itthonn egy kissé. Nincsenek-e a hatalmas pénzkirályok, kik nem egy országot ugyszólván zsebükben hordanak, bizonyos célokra társulva? nem alkottak-e a nagy és kis kereskedők egyaránt társulatokat? nagy s egyetlen Szécsényink neve mért van megörökítve a magyar tudós társaság által? mért egyesültek ügyvédeink, orvosaink testületekké — egyesületekké? S ha fokozatosan lefelé nézünk ugy látjuk, hogy még a különféle *iparossegédek* (a mestereket nem is említve) is már

rég egyletekké alakultak s mért? hogy a főnebb említet tem célra hathatósabban munkálhassanak, azt könnyebben s biztosabban elérjék. — Ezeket meggondolva valóban elkeli szomorodnunk azon, hogy mi magyar állatorvosok még annyira hátra vagyunk mondhatnám a közművelődésben, hogy nem értettük meg mindeddig az idő és a szükség szavát s nem iparkodtunk felhasználni saját javunk előmozdítására azt a *hatalmas tényezőt mélyet a társulás* útján kezeinkbe ragadhatunk s egyrészt a tudomány javára, de közvetetten a haza javára joggal igénybe vehetünk, — helyesebben szólva *régen moralis köteleességünk* lett volna igénybe venni.

És kérjük: miért nem tettük ezt mindeddig? — erre engedjék meg, hogy a felelettel ez uttal adós maradjak. — Vizsgáljuk inkább valjon körülményeink olyanok-e csakugyan, hogy ily szakegyletek létrejöhetnének nemcsak, hanem életképesek is lennének, fennállhatnának; vizsgáljuk a módokat, hogyan lehetne, hogyan volna czélszerűbb ez irányban működni.

Az első kérdésre felelni feleslegesnek tartom, mert érezzük azt mindnyájan, hogy még e téren mennyire hátra vagyunk s úgy hiszem, legnagyobb része állatorvosainknak már eljutott azon meggyőződésre hogy nagy ideje már ama régi közmondás buzdítását mely azt mondja „segits magadon, s az isten is megsegít” — követni is. Mióta szerény lapunkat alapítám, volt alkalmam vidéki ügyfeleink helyzetéről tapasztalatokat szerezni azon közleményekből, melyek hozzám érkeztek, s azok alapján *sürgös szükségletnek* merem állítani a magyarhoni állatorvosok egyesülését; mert a helyzeten csakis a vállvetett együttes munkálkodás képes segíteni.

Azt fogják sokan kérdeni: hát hogyan, hát mit csináljunk? mért nem tesz a kormány? mért bánik épen ezen a téren a legmostoháiban? stb. stb. S ámbár kénytelenek vagyunk elismerni, hogy egyrészt igazuk is van azoknak, kik így sopánkodnak; de azzal valamint eddig nem ugy ezentul sem fogunk oda eljutni a hova óhajtunk, hacsak magunk nem iparkodunk erőinket megfeszítve célhoz jutni. S erre leghathatósabb eszköz és mód a társulás és pedig mindenek előtt arra célra, hogy mint tudományos testület azon fokra emelkedhessünk, melyet napjainkban elérnünk okvetlen kell, ha a társadalomban az óhajtott állást elakarjuk valamikor érni, elakarjuk foglalni. Egyesüljünk tehát szaktudományunk művelése, fejlesztése s emelése céljából egyletté, a mely hatáskörét második sorban az anyagi érdekekre is kiterjesztené, amennyiben ez utóbbi a főczél határozottabb előmozdítására szükségessé válnék. Szerény nézetem e tekintetben oda nyilvánul, hogy tán legczélszerűbb volna egy magyar állatorvosi congressust létrehozni, a melyen a résztvevők, szakemberek közvetlen kifejténék véleményeiket az e sorokban megpendített ügyre vonatkozólag. A congressuson meglehetne aztán beszélni valjon mi volna czélszerűbb: országos állatorvosegyletet szervezni vagy megyei, helybeli egyleteket alakítani? a congressuson meglehetne hányni-vetni az országos egylet szervezésének

módozatait, vagy helyi egyleteket illetőleg valamely czélszerű egyöntetű tervezetet, s még több egyebet.

Ugy véljük azonban, hogy a congressus eszméjét ez évben már alig lehetne testesíteni az időjárás s a sok vidéken ezzel összefüggő közlekedési viszonyok tekintetéből; de szükségesnek itéltük — engedve különösen a hozzánk érkezett több oldali kérdéseknek — ezen ügyet szőnyegre hozni, annál is inkább, mivel egy congressusnak összehívása, teendőinek kijelölése, megtartásának helye s ideje stb. mindmegannyi pontok, melyek már előzetesen is bővebb eszmecserét követelnek s reményljük, hogy felis fognak idézni, s már erre is hosszabb idő igényteltetik, s magának a congressusnak közvetlen letesítése is időbe kerül; mindazáltal reményleni merjük hogy a legközelebbi tavasszal már biztosnak fogjuk tudni a congressus létesülését.

Midőn az eddigiekben bátor valék szerény nézeteim feltárásával a hozzám érkezett ide vágó kérdésekre felelni, egyuttal szivesen megnyitom lapomat az ez ügyre vonatkozó eszmecserének: a mennyiben él bennem a remény, hogy a szaktársak engedve egyrészt az idő s a viszonyok figyelemzetetésének, másrészt pedig átlátva abbéli köteleességünket, melynél fogva minden módot fel kell használnunk arra, hogy a hazának minél hasznosabb polgárai legyünk, felfogják karolni az ügyet s szivesen közrefognak munkálni egyelőre szellemi uton annak előmozdítására s létesítésére.

Dr. Nádaskay.

Kisebb közlemények.

Egy anthraxetről. Mióta az állatorvoslással foglalkozom, különféle betegségekben szenvedő lovat volt alkalmam részint gyógykezelní, részint pedig a gyógykezelési idő tartama alatt észlelhetni, minek folytán azon meggyőződésre jutottam, miszerint a tüdőlobnál, volt legyen az akár hurutos akár állományos tüdőlob, vagy ha a mell — és hashártya szenvedett, rendesen az ezen bántalmaknál eddig tapasztalt körtüneteket találtam; a májlobnál ha diagnosztisálni lehetett ismét az erre vonatkozó körtünetek voltak többé vagy kevésbé észlelhetők; más esetben hogy ha tüdő és májlob szövődve volt, akkor vagy az egyik — vagy a másik beteg szervnek körtünetei léptek előtérbe vagy mindakét beteg szervnek körtüneteit egy formán lehetett észlelni; és pedig a tünetek a betegség kezdetétől egész a kigyógyulásig — esetleg elhullásig állandóan szoktak jelen lenni.

Miután az alább leirt esetben a körtünetek a betegségnek kezdetétől a beteg kigyógyulásáig oly sajátosságosak voltak, hogy azokból nem lehetett semmiféle szervi szenvedést határozottan megállapítani; de a betegség jellege, a körtünetek sajátossága oda utalt, hogy lassú fejlődő Anthraxra következtessünk; ez sajátlagos jellege ezen esetnek, s az hogy gyógyulással végződött, érdekessé teszi azt s talán arra is, hogy a t. szaktársakkal röviden megismertessem.

Mult évi augusztus hó 6-án egy főrnak beteg lovához hívtam mely állítólag azelőtt egy nappal betegedett meg, s azon első napon a házbeli lovászmester által gyógykezelve is lett, és pedig a házban tartatni szokott hasonszenvi gyógyszerekkel; nevezetesen előbb olyan gyógyszerekkel melyek gyomor és bélhurtnál alkalmaztatnak, később olyan gyógyszerekkel is, melyek lázas betegségeknek ajánltatnak; s mivel erre javulás nem mutatkozott, P. R. állatorvost hívták a beteghez, ki oda érkezésekor az állatot életveszélyes betegnek találta, s a gyógykezelést egyedül vezetni vonakodott. A helyszínére érkezvén megmutatták a beteg lovat, mely tejfehér színű, 7 éves szilárd szervezetű, jól táplált koci ló volt. Közelebről vizsgálván, a száj úr nyákhártyája halvány, hideg és tapadós nyákkal borított az orr nyákhártyája halavány; a szem fénylőn fátyolozva, az úter vékony és kemény tapintatú, s lökése percenkint 90—95 vala, az egész test hideg izzadsággal fődött volt; a légzés szaporasága 65 — 70 egy perczen; az állat nyugtalanzkodott, s fejet néha a falnak és válunak támasztotta, egész testében reszketett, s rohamonként szédülések is állottak be, étvágy nem volt, a bélsár lágyabb, a húgy sötétebb színű s gyakrabban ürült ki.

A fent leirt öszhangzó kórtünetekből, melyek az állat életét végveszélylyel fenyegették, vérvegyi bántalomra kellett következtetni s én Anthraxra tettem a kórismét; miután odahivatásom előtt P. R. állatorvos ur a betegen már eret vágott mind a két torkolati visszéren, de vér nem folyt ki, annál fogva belsőleg hányborkövet és édes higacsot mind-egyikből két grammot, lisztel lapdacscsa alakitva rendeltem, három óránként egy oly adagot, adatva; azon kívül minden órában az állat egész testét kámforszesz és szalamia szeszszel keverve lefecskendeztettem, és lecsutakoltattam; s hogy ezen gyógykezelés pontosan és biztosan történjék, elhatároztuk hogy az említett állatorvos ur éjszakára is a beteg mellett maradjon.

Ezen gyógykezelést más napig azaz augusztus 7-ik delig használtattam, mire a betegnél nagy hasmenés állott be, s a felsorolt kórtünetekből az izzadás és a reszketés ki maradt ellenben a szédülési rohamok gyakrabban állottak be, az érlökés 80, a légzés 45 egy perczen, a látható nyákhártyák sárgás színűek és vörösen csikoltak; az egész test melegedni kezdett; a fentemlített gyógyszereket kihagytam, amennyiben az elvezető hatás beállott volt, s ezek helyett hamanyiblagot és narancsszínű dárdányt mindegyikből két-két grammot, vörösgyűszűfü kivonatból egy grammot, vizibősövénymagporból 10 grammot rendeltem, minden négy órában egy olyan adagot, szintén lapdac alakban; azon kívül az ivó vízbe salétromsót, és esetleg eledelnek zöld füvet adattam.

A fent említett gyógyszerek 24 órai alkalmazása után, a betegség mintegy fordulatot vett fel, a mennyiben a sárgás szín a látható nyákhártyákról eltűnt, s azok pirossabbak lettek; szédülési rohamok ritkábban állottak be, az állat viselete csendesebb volt; ellenben a légzés sietőbb, és rövid száraz köhögés állott be, a mellkas kopogtatásá-

nál a baloldalon tompa hang volt észlelhető, hallgatódzásnál sziszegős légzés volt hallható; az étvágy hiányzott s a szomj fokozódott. Az ujjabban fellépett tünetekből azt következtettem hogy a betegség talán a tüdőre localisálja magát; de azért az utóbb rendelt gyógyszert folytattam egész augusztus 10-ig, miközben a betegség ismét megváltozott, és pedig a légzés kevesebb lett, a köhögés lágyabb és nem oly gyakori, kopogtatásnál és hallgatozásnál kevés volt az eltérés a rendestől; ellenben a szédülés nagy mérvben lépett fel, a látható nyákhártyák ismét sárga színűek lettek, nevezetesen a foghús, s a külbőrön hol szőrtelen helyek voltak, egészen sárga szín mutatkozott, a has jobboldalán kézzeli nyomásra némi fájdalmat is küölt az állat. Az utóbb említett tünetek által mármost azon nézethez jutottunk, hogy a betegség a májra fog localisálódni, s mint májlob lefolyni.

A mennyiben a hasmenés még mindég egyenlő alakban volt jelen jónak véltem a rendelt gyógyszert folytatni egész 12-ig; ez idő közben a beteg állaton a nap egyik felében inkább tüdőlobnak tüneteit, másik felében ismét májlobnak tüneteit lehetett észlelni, a fenn említett napon este felé valamivel csendesebb lett az állat; a kórtünetek is alább hagytak; mire a gyógyszer adagolást is módosítottam és pedig a fent nevezett gyógyszerekből naponta csak négy adagot adattam be; ezt követtük ismét 14-ig, mire a fenn leirt kórtünetek méginkább csökkentek, az étvágy nagyobb volt, a bélsár kezdett sűrűbb lenni, a húgy egész sötét és gyakran ürült ki, az érlökés 60-ra, a légzés 25-re szállott le; ennek folytán az említett gyógyszer adagokat napjában kettőre szállítottam le; s így használtuk 16-ig; minek után az állat ismét jobban lett, a mennyiben az érlökés 58-ra, a légzés pedig 18-ra apadott, étvágya fokozódott, már zöld füvet is meglehetősen evett, s a többi lovak abrakolásánál zab után is nyerített; midőn a betegnek is adtunk zabot, mohón evett belőle; azonkívül több ízben lefeküdt pihenés végett, mi eleinte csak 1/4 óráig később egész óra hosszágig is tartott.

Ezekután 17-re csak egy adagot rendeltem a fenn nevezett gyógyszerből, és egy kis adag zabot konyhasóval megsóva, e mellett zöldfüvet, s az ivó vízbe salétromsót adattam; augusztus 18-án pedig kihagytam a gyógyszereket egészen, s csak az életrendet tartattam fenn.

Augusztus 20-án délután kivezettem a lábbadozó állatot jártatni, mely az alkalommal oly vig kedélyű volt hogy a vezető egyén alig volt képes megtartani. Ezután még egy néhány napig pihent az állat, hogy elvesztett erőit visszanyerje, mire ismét szolgálatra használtatott.

A szóban levő betegségi esetet a fővárosnak több állatorvosával együtt figyelemmel kísértük, kíváncsiak lévén hogy ennek véglefolyása milyen lesz; amennyiben a betegség tüneteinek kezdetben Anthraxra, azután máj bántalomra, később tüdőlobra mutattak, végre ismét máj bántalom mutatkozott, mely néhány nap alatt szintén egészen eltűnt, mire az állat egész normalis magaviseletet tanusított.

Az állat kigyógyulása után még az a nevezetes megjegyzésem van, hogy t. i. az egész test külbőrén a véredények fölfakadtak s belőlük feketés kátrányszerű vér folyt ki; ezen hatást a sok hamanyiblagnak tulajdonítottuk, mely az állatnak betegsége alatt beadatott; ennek valamint a szintén beadott hányborkő és édeshigacsnak hatását ezen betegségnél igen jónak ismertük fel.

Az Anthraxról már sok vitát olvashattunk szakkönyvekben valamint szaklapokban is; de igen ritkán akadtunk még oly pontra, hol az illető írók ezen betegségben szenvedett állatok fölgógyulásáról tesznek említést; s miután e betegség oly sajátságos természetű, hogy annak valódi gyógymódja mindeddig nem puhatoltatott ki, ennél fogva érdekesnek tartottam, az ezen kórformában szenvedett állatnak sikerült fögyógyulását, valamint ennek gyógyszerelését további kísérlet végett, t. szaktársainkkal közölni.

Schwenszky.

Ismét valami a kuruzslásról. Mennyire hátra vagyunk még, bár a XIX-század vége felé ballagunk, a többi között mutatja az is, hogy még mind ig találkoznak hatóságok melyek megengedik, sőt pártolják s előmozdítják a kuruzslást. — Volt alkalmam akárhányszor tapasztalni, hogy még a műveltebbek is, ha barmuk megbetegedett, először is valami pásztor emberhez, akár pedig javas asszonyhoz folyamodott segélyért, s csak ha az nem tudott segíteni (mert nem volt égen csillaghullás, holdtölte, vagy más éféle) akkor fordul állatorvoshoz.

Ezen azonban önmagunk sokat segíthetnénk azáltal, hogy idevágó példák által iparkodunk a közönséget, kivált a köznépet felvilágosítani, hogy megszoknák mindjárt a hozzá értő tanult egyénhez folyamodni, s a kuruzslókat inkább csak utolsó instantiára hagynák.

E hó 7-én délelőtt egy csángó-ember lova megbetegedett, — huygrekedése volt. — Egy darabig csak várta a jó istentől a segítséget lova számára; de este felé látván, hogy az állat nem javul, más napon pedig szeretett volna Plojestbe fuvarozni, megindult a falu oraculumához ki néha ugy időtöltésből emberek is de még inkább állatokat szokott gyógyítani; azonban a boszorkány üzés, ördögösök megtisztítása, szerencse mondás s egyéb hasonló nemes mesterségekben is jártas. Ez szép szóért s jó pénzért el is látta emberünket jó tanácssal, lovát pedig orvossággal, a melyet, — mint később a tulajdonos mondá, — az első csillag feljöttkor ő maga (az asszony) észre nem vehető módon adott be a lónak, s ha reggelig — ugymond — nem is lesz jobban a lova, csak fogja be, majd jobban lesz.

Az ember szót fogadott s elindult. Felérve azonban alsó Tömösig, ugy tapasztalta, hogy a vén asszony jóslata ellenére lova mindig rosszabbul lett; ezt a korcsában, ahol pihenőt tartott, elis mondá, mert kezde lova állapotáról aggódni.

De „hol a veszély legnagyobb, a jó isten legközelebb;“ most is megjelent az ő szolgája egy csavargó képében, ki meg értvén a csángó baját, azonnal ígérkezett a lovat meggyógyítani; s nehogy tán mérgezési szándék legki-

sebb gyanuja is essék rá, azon ígéretet tevő, hogy a hozandó orvosságnak felét orvosi díjazás fejében megissza. — A hozott gyógyszer nem volt más mint fél liter pálinka, melyet a „doktor“ ígéretéhez hiven két egyenlő részre osztott (dicséretére legyen mondva, hogy nem csalta meg a lovat) felét a lóval itatta meg, felét pedig ő maga fogyasztotta el.

Ezen hathatós szernek daczára, — mely, mint rendelője állítja, nemcsak lovon segít, hanem ő rajta is hasonló betegségben már több ízben segített, — a ló nemcsak hogy huygozni nem tudott, hanem tántorogni, düledezni kezdett s általában oly tüneteket költ, melyek egészen megegyeztek azon állapot jeleivel, melybe a megivott pálinkától orvosa is esett. Ezen körülmény végre indítá a gazdát, hogy hozzám fordult, nem-e tudnék lován segíteni.

Engedve a felszólításnak megvizsgáltam az állatot; mely jól táplált, 4 éves herélt ló volt s a gyöpös helyen szabadon tartózkodott, nagy fájdalmakat külvölve minduntalan vizelleni készül vagy jobbra tartva, igen bizonytalan dülledező lépésekkel körbe jár, miközben többször térdre vagy orrára bukik: A ló izzad, szájából nagy pálinka szag döl ki; az orr- s különösen a száj nyákhártyája száraz, fonyadt s igen halavány; a szem bágyadt, köthártyája vérrel belövelt; az érverés 60, erős és teli, a légzés egyenletes de gyors és 24 egy perczen.

A huyghólyag vizsgálatánál az arra alkalmazott gyenge nyomás annak kiürülését eszközölte, mire az állat megis szünt fájdalmat külvölni; de az említett düledező, tamolygó-járás megmaradt, míg végre a ló magát földhöz vágva, nyakát s lábait kinyújtva, egészen önkivüli állapotban feküdt. Erre hideg viz zuhanyokat alkalmaztattam; de alig kísérték azt meg, a ló felugrott, mint dühös nekiment mindennek, nem nézve sem embert, sem állatot, sem tárgyat.

Nagy ügygyel-bajjal megfogattam az állatot, megköztöttem azt, s fejére hideg borogatást rakattam s mivel a láz igen emelkedett, az érlökés perczenként 86-ra ment föl, jónak láttam másfél kilo vért bocsátani. — Az állat azonban mindennek daczára megszünt élni.

Az eszközölt bonczolás által a mérgezésnek igen szép tüneteit találtam. Már a bázsingban, de különösen a gyomorban több helyen feledzéseket találtam, melyeket a vénasszony által beadott szt. János bogarak (nem körisbogarak? A szerk.) hatásának tulajdoníték, annál inkább, miután a gyomor spiritus- és az említett bogárnak szagát terjeszté; a belek, s leginkább az epésbél, igen vérdusak, hasonlóképen a vesék is, a huyghólyag is véresen belövelt; a lép, a máj s a tüdők rendesek valának. Az agyon igen erős vérbőséget találtam, mind a három agyburok igen vérdús volt, de az agyállomány nem mutat semmi változást.

Eroősen hiszem, hogy az állat a vénasszony, láthatatlanul beadott gyógyszerének esett áldozatul; s ez nem egyedül álló eset.

Csányi Imre.

Különfélék.

Értesítés a keleti marhavész állásáról. A földmivelés,- ipar- s kereskedelemügyi magyar királyi Miniszterium 23310. sz. a 1878. oktob. 5-ről következő tudomást ad:

A f. évi szeptember hó 27-től október hó 5-ig beérkezett hivatalos jelentések szerint a keleti marhavész csupán csak szebenmegyei Sellenberk községben uralg.

Horvát-Szlavonország területe vészmentes. Azonban a Szlavon határörvidéken-Zimonytól mintegy 18 kilométernyi távra fekvő Jakoro községben dühöng.

Az osztrák tartományokban, a cs. kir. Belügyminiszternek f. évi 13242. sz. a. kelt átírata szerint csakis Dalmáciában és pedig a macarscai kerületben eső Metkovič,-Vidonje,-Dobronje és kožica községben pusztít a vész.

Orvosok és népesség közti arány. Az Egyesült Államok 44,874,814 lakosára esik 62,383 orvos vagyis 600 egyénre egy orvos. Franciaország 36,100,000 lakosára 19,902 orvos vagyis 1814 lélekre egy orvos esik; — Nagy-Britannia 32,412,010 lakosára esik 19,385 orvos vagyis 1672 lélekre egy orvos; — a Német császárság 41, millió 60 ezer lakosára 13,686 orvos, azaz 3000 lélekre egy orvos jut; Ausztria-Magyarországban 35 millió 904,435 lakosra esik 14361 orvos, vagyis 2500 lélekre egy; — Canadában 3,578,577 lakosra 2998 orvos esik azaz 1193 lélekre egy orvos.

Lehrbuch der Veterinär-Chirurgie von Dr. A. *Armbrecht*, Professor d. Vet. Chirurgie, der Chirurgischen Klinik und der Operationslehre im k. k. Thierarznei-Institute in Wien . . . etc. IV. Lieferung. Wien 1879. Ezen czim alatt jelent meg legközelebb egy nagybecsű szakmunka 4-ik füzeté, melylyel az egész befejezését nyerte. A műnek célja, — miként szerző kifejezi; kiválólag az, hogy a bécsi állatorvosi intézet tanulói azt az előadások folyamában és a sebészi kórodán hallottakban vezérfonalul használhassák. A gyakorló állatorvosnak hasznos utmutató különösen az u. n. bénulások némely nemeinek s a sántításoknak felismerésében, melyek lehető legpontosabban vannak leírva.

Tárgyalva vannak a teljes műben mindazon betegségek, melyeket külsőknek vagy sebészetieknek szoktak tekinteni, s bevannak keretébe foglalva az összes pata-, szem- és fülbajak is. A gyógyeljárásra vonatkozólag a különféle gyógymód és a számtalan jelenleg alkalmazásban levő gyógyszer közül szerző csak azokra van tekintettel, melyeknek alkalmazása egyik vagy másik kóralaknál határozottan kedvező eredményt mutatott; miáltal a tanulónak s a kezdő gyakorlónak gyógyeljárásukhoz biztosabb alapot ad. A sebészi kötések és műszerek valamint a műtői kézfogások csak oly terjedelemben vannak leírva, a mennyi a tárgyalt betegség gyógyítására szükséges és azzal összefüggésben van.

Ezen 4-ik füzet a 33-ik rész 8. 9. és 10-ik fejezetét s a III. IV. és V-ik részt tartalmazza; nevezetesen: az

összefüggési zavarokat lágy és kemény részekenél (9. fej;) ürteres szervek betegségeit (9. fej;) a rendelleneségeket, melyek az egyes testrészek hossza — iránya — és számában fordulnak elő (10. fej.) A III-ik rész oly külső betegségeket tárgyal, melyek rendellenes tartalom vagy idegen testek által okoztatnak; a IV-ik részben oly betegségek vannak ismertetve, melyek kiderítésére nem elegendő vagy semmi bonczi változást sem lehet találni. Az V-ik rész végre első fejezetében a szembajokról, — második fejezetében pedig a fülnek betegségeiről szól.

Igen ajánljuk a német nyelvben jártasabb kartársak figyelmébe a fent ismertetett munkát, melynek köréből még magyar szakmunkával nem dicsekedhetünk. — Kapható a mű ifj. Nagel Ottó könyvkereskedésében, a Muzeum körúton, a nemzeti színház épületében. — y —

Személyi hírek. *Gnuber András* első osztályu főállatorvos az 1. sz.. lószorozó bizottmányánál Budapesten, 41 évi igen kiváló szolgálatainak elismerésül nyugalomba helyeztetése alkalmával a koronás arany érdemkeresztrel lón feldiszítve. Szívből óhajtjuk a derék kartársnak, hogy diszét legalább is még annyi éven át vidám egészségben hordja, mennyi ideig azt buzgó munkásságával kiérdemlé.

Tormay Béla állatorvosi intézetünk derék igazgatója súlyos betegségéből már annyira felépült, hogy házon kívüli rövidebb sétákat képes tenni. Örömmel jegyezzük fel ezt azon forró óhajtásunk kifejezésével, vajha mielőbb teljes jó egészségét visszanyerve, annak ezentúl háborítlan örvendhetne.

Dr. Zlamál Vilmos tanácsos ur az állatorvosi tanintézetben a belgyógyászat tanára kiküldetéséből hazaérkezvén meghülés következtében aggasztóan megbetegült s mint mély sajnálattal halljuk még mindig kénytelen ágyban maradni.

Az állatorvosi physicatusi vizsgálatokhoz Bécsben az 1878/9. évre *Dr. Müller* és *Dr. Bruckmüller* tnök vizsgálókül, *Dr. Zahn* tnr pedig helyettesül lettek kinevezve; az orvosi egyetemen az állatorvosi rendőrségből vizsgálónak *Dr. Röhl* tnr. udv. tanácsos, helyettesül pedig *Dr. Langenbacher* neveztetett ki.

Fehér zerge. A „Solith. Tagbl.” közli, hogy az ot-tani (solothurni) püspöki palotában elhelyezett zooplastikai muzeumban jelenleg mint nagy ritkaság egy hófehér zerge látható, melynek szemei vörösek, szarvai és körmei fehérek; meze is tömött hófehér gyapju. E ritka állatot, mely kétéves, a graubündeni canton Savien-völgyében ejtették. Harmincz év alatt ez a második példány, mely ez alpokon megjelent. Az első példányt Tschudi említése szerint 1853-ikban Sculmsz falu fölött, — Bonaduz- és Versan közt — a Heinzenbergen találták volt.

„Vad. és Vers. I.”

A méntelepek ménlétszámának kiegészítése céljából a földmivelési miniszterium nyilvános ménvásárlást fog tartani, s felhívja a tenyésztőket hogy eladandó méneik leírását a származás, jelenlegi állomás és a kívánt árnak

megjellelésével együtt legkésőbb f. é. október 25-iki nevezett Ministeriumhoz beterjesszék.

Tájékoztató közöltetik, hogy csak 3¹/₂—8 éves hibátlan, egészséges és tenyésztésre teljesen alkalmasnak talált mének fognak megvétetni, ha az érettség követelt árak is a mének értékének megfelelőek lesznek. — A mének megszemlélésére és az árak megállapítására bizottságok fognak kiküldetni, melyben az illető megyei lótenyésztőbizottmányok is képviselve lesznek.

Azon központosítási állomások, hol a bejelentett mének az előre meghatározott napon elővezetendők lesznek, — az illető tenyésztőknek ideje korán tudtúl fognak adatni. — Kik eladó méneiket már ennekelőtte bejelentették volna, felhivatnak, hogy tudassák e miniszteriummal, ez irányú szándékuk nem változott-e, méneik eladók-e még és mily áron. A ménvásárlási ajánlatokra 50. kros bélyeg teendő.

„V. V.“

Az állatorvosok szászshonban *állam-szolgák* lesznek miként azt egyik német szaklapban olvashatjuk, mely egyzersmint örömet fejezi ki a felett, hogy egy német államban történt ez irányban a kezdeményezés. Erre a „Wochen-schr. f. Th. u. V.“ 42 számában egy állatorvos azon igazító megjegyzést teszi, hogy a *hesseni nagyhercegségben már évtizedek óta élvezik a körállatorvosok a közvetlen állami szolgáknak szolgálat-szabályzati jogait a nyugdíjképesítés-sel*; hogy állasuk hivatalosan mint „körállatorvosi hivatalok” vannak rendszeresítve s e szerént nem Szászshonban, hanem a Hessen nagyhercegségben tétetett ez irányban a kezdeményezés.

Lám német országban az elsőbbség dicsőségéért versenyeznek! s nálunk? az exquisit földmivelő s állattenyésztő országban? — y —

Olcsó állat gyógyító. (Különb. kovács) L. J. kovács és állatok gyógyításával is foglalkozó egyén N. Sz. városában így gyógyít: egy érvágás 30 kr; egy lovon 6 eret vág egyszerre a nyak két oldalán s a négy végtagon; egy hunyorgyóker dugás a szügyön szintén 30 kr; egyszeri orvosi ellátás tehát összesen 2 ft. és 10 kr. s nagy pártolásban részesül.

Szép gyógy mód. Tulka nevű oláh községben, — egy oláh paraszt van, ki már régóta gyógyítja a veszettséget, persze jó pénzért; ha valaki szerencsétlenül járt, elmegy Tulkára az orvoshoz, ki a beteg embernek nyelvét csiptető közé teszi s kifordítja azt, nehogy midőn a 9 kutyakölket a nyelv alól kivágja, behúzhassa azt; aztán megfüstöli s ráolvas. Ezen gyógyítás általános kedvelt; mert még a hol rendes orvos működött is, oda is elhívták s kocsin messze vidékre hordják e csoda embert. G. (Ajánljuk az illető hatóság figyelmébe.) *A szerk.*

Vidéki tudósítás. Felső Tömös vidékén a házi állatok között jelenleg semmi féle járvány sem uralkodik. Az idén Oláhországból a brassói gyapjamosodákba beszállítottak fesső Tömösön keresztül június 1-től szeptember végéig 2,456775 kilo gyapjat. *Cs.*

Kérdések, feleletek.

Himlős juhok szemlobjára vonatkozólag a következőket közöljük:

Ezen baj sajátságos *symptomaticus* alakja az u. n. külső szemlobnak. — A himlő valamint az egész testen a bőrön, úgy súlyosabb formáinál a szem conjunctiváján és szaruhártyáján is kifejlődhet s következő tünetek között lép fel: a szemhéjak megduzzadnak, a conjunctiva mintegy felemelkedik, a tülkhártya erősen veresedett, a szem kidülledt, a pupilla szűkült; a könnyelválasztás fokozódott; nagy fényviszony van jelen s a szemhéjak gyakran oly erősen záródnak, hogy emiatt s nagy duzzadságuk miatt alig sőt épen nem lehet felnyitni a szemet. Ha a szemet megpillanthatjuk, észrevehetjük, hogy piros kerek foltok még a szaruhártyára is elvannak terjedve. A baj ezen szakában a könnyelválasztás szünetelhet is s a szem száraz és forró. A 2. és 4. nap között ezen helyeken felemelkedik a felhám s a himlő tiszta nyirkkal telődik, mely mind zavarosabb lesz s a 3—5. napon genyed, mire a himlő ismét lelohad, a felhám beszárad, lefoszlik s új által visszapótlódik; vagy pegig felfakad a himlő, geny bennéket kiömleszti s fekélyt képez mely heget hagy hátra. A himlő érésekor legnagyobb veszélyben forog a szem; midőn a bő könyezés közben a himlő geny is néha oly mennyiségben ömlik elő, hogy a szem egészen beragad. Megtörténhetik ilyenkor, hogy két-három himlőtüsző is egybefoly s erős, roncsoló fekélyt képez, mely nem ritkán a szaruhártyát átfúrva, a szemnedvek kifolyását s azzal az egész szemnek vesztét okozza. Ezen szemlobnak lefolyása általában az egész kúteg lefolyása szerént irányul s a 14 — 17-ik napig tart; kivéve ha bajnak a bőrön észlelhető jó vagy rossz indulatú voltából lehet következtetni.

Ezen szemlob különös gyógyításáról, ha ez tán egész nyáját lepette el, — természetesen szó sem lehet. Azért az állatoknak általános kezeléséről kell gondoskodni; aztán lehet csak a szemhéjak duzzadását valamely nyálkás főzetből langyos meleg párlások által enyhíteni; a szaruhártyán lévő tüszöket ojtótűvel óvatosan felszúrni s a szemgolyót ugyanazon nyálkás főzettel megtisztítani. Ha a juh maga felnyitja szemhéjait, akkor összehúzó szerekkel lehet mosogatni a szemet. Ha már a hegedés teljes is, nem kell sietni az elhomályosodott helyek eltávolításával, mert azt a természet maga is eszközli, a mennyiben a hegek felszívódnak; csak igen erős homályosodás esetén kell azt különösen kezelni. *Dr. Nádaskay.*

Szerkesztői közlemény.

F . . . n V. Urnak Zákány. Már több ízben volt alkalmunk az újabban megjelent műveket közölni. Óhajtatásának ezuttal jobban vélek az által megfelelni, ha a kérdéses művek jegyzékét küldjük meg. *A szerk.*